

TABLA DE MATERII

CUVÂNT-ÎNAINTE	13
TITLUL PRELIMINAR. CADRUL JUSTIȚIEI COMERCIALE	17
1. Studiu introductiv: Justiția comercială. Stilul și calitatea hotărârilor judecătorești și arbitrale, prof. univ. dr. Marin Voicu	17
2. Condițiuni legale și tradiționale în redactarea hotărârilor, Radu Dimiu, consilier la Curtea de Apel București "Pandectele Române", 1936	44
3. Cea de-a treia și cea de-a patra putere: judecătorii, jurnaliștii și justiția deschisă, Lord David Neuberger	66
4. Hotărâri de arbitrabilitate înainte, în timpul și după arbitraj, John J. Barcelli III Cornell law School, Ithaca, SUA	72
5. Competențe inerente și implicite ale arbitrilor, Margaret L. Moses, Loyola University Chicago School of Law, SUA	87
6. Arbitrajul maritim conform regulilor de arbitraj CCI Paris, prof. Olivier Cachard, Decan onorific, prof. de drept privat la Facultatea de Drept din Nancy, Franța, Membru în consiliul științific al revistei "Le droit maritime française"	99
7. <i>In honorem</i> dr. Ion Băcanu, prof. Victor Babiuc și <i>in memoriam</i> prof. dr. Octavian Căpățînă. Simpozionul internațional din 9 mai 2003 consacrat aniversării a 50 de ani de existență a Curții de Arbitraj Comercial Internațional, Comunicările științifice	113
TITLUL I. PROCEDURA ARBITRALĂ	
CAPITOLUL I. EXAMEN TEORETIC AL JURISPRUDENȚEI CURȚII DE ARBITRAJ PRIVIND PROCEDURA ARBITRALĂ	141
I. Sesizarea Curții. Constituirea și compunerea tribunalului arbitral	141
II. Convenția arbitrală	143
Secțiunea 1. Validitatea și eficacitatea limitată a convenției arbitrale	143
Secțiunea 2. Extinderea/aderarea la Convenția arbitrală	151
III. Jurisprudența Curții de Arbitraj privind procedura arbitrajului	167
Secțiunea 1. Convenția arbitrală	167
Secțiunea 2. Extinderea/aderarea în convenția arbitrală	171
Secțiunea 3. Lipsa convenției arbitrale	186
Secțiunea 4. Convenția arbitrală „imperfectă”	188
Secțiunea 5. Convenția arbitrală „implicită”	193
Secțiunea 6. Convenția arbitrală „incompletă”	194
CAPITOLUL II. TAXELE ARBITRALE. SESIZAREA CURȚII DE ARBITRAJ	197
A. Taxele arbitrale	197
1. Respingerea acțiunii ca „insuficient taxată”	197
2. Anularea cererii de arbitraj ca insuficient taxată. Cereri indivizibile	198

3. Anularea cererii reconvenționale pentru neplata taxei arbitrale	198
4. Plata tardivă a taxei arbitrale. Efecte	198
B. Sesizarea Curții de Arbitraj	199
1. Declinarea competenței de către instanțele judecătorești în favoarea Curții de Arbitraj – sesizare legală.....	199
2. Casarea cu trimitere de ÎCCJ, la Curtea de Arbitraj	201
3. Casarea, în parte, cu trimitere – în acțiunea în anulare	202
4. Acțiune în anulare. Casare cu trimitere spre re judecare la Curtea de Arbitraj....	202
CAPITOLUL III. NECOMPETENȚA ARBITRAJULUI	204
1. Necompetența Curții de Arbitraj	202
2. Contract FIDIC-PHARE cu jurisdicție ICC Paris. Necompetența generală a Curții. Respingerea acțiunii pentru necompetență	205
3. Contract de antrepriză în construcții de drumuri cu fonduri UE (2008) – achiziție publică. Necompetența Curții de arbitraj. Închiderea procedurii arbitrale (?!) (soluție izolată – în raport de jurisprudența Curții – „declinare”, „trimitere” etc.)	207
4. Contract de achiziție publică. Convenție arbitrală „inoperantă” în raport de art. 286 din O.U.G. nr. 34/2006 privind achizițiile publice. Necompetența Curții	208
5. Necompetența Curții. Contract administrativ de achiziție publică.	208
6. Hotărâri ale Bursei Române de Mărfuri.....	211
7. Prorogarea de competență, în lipsa convenției arbitrale	213
8. Hotărâre AGA. Acțiune în anulare. Declinarea competenței.....	214
9. Declinarea competenței la instanța de trimitere	215
10. Contract de concesiune. Convenție arbitrală ineficace	216
CAPITOLUL IV. EXCEPȚIILE DE PROCEDURĂ ȘI DE FOND	218
A. Excepțiile și incidentele de procedură	218
1. Excepția inadmisibilității acțiunii	218
2. Constituirea Tribunalului Arbitral și compunerea acestuia. Efectele RPA.....	218
3. Pârâta în insolvență. Suspendarea ambelor cereri, principală și reconvențională.....	220
4. Dizolvarea și lichidarea pârâtei. Efecte în procedura arbitrală	221
5. Caducitatea arbitrajului. Caracteristici legale și din RPA. Mod de aplicare.....	222
6. Nelegala constituire a tribunalului arbitral	225
7. Procedura arbitrală aflată în faza dezbaterii în fond. Invocarea excepției de neconstituționalitate	231
B. Excepțiile de fond	233
1. Lipsa calității procesuale	233
2. Autoritatea de lucru judecat	237
3. Prescripția dreptului la acțiune.....	240
CAPITOLUL V. FAZELE PROCEDURII ARBITRALE	244
1. Prima zi de înfățișare (art. 56 RPA).....	244
2. Cererea reconvențională a Sucursalei	245

3. Cereri accesorii	245
4. Probele	246
5. Reluarea procedurii arbitrale.....	246
CAPITOLUL VI. SOLUȚIILE TRIBUNALULUI ARBITRAL	248
1. Îndreptarea și completarea dispozitivului sentinței arbitrale	248
2. Cheltuielile de judecată. Onorariu de avocat disproporționat.....	252
3. Renunțarea la judecată. Retragerea acțiunii arbitrale.....	253
TITLUL II. OBLIGAȚIILE CIVILE ȘI COMERCIALE	
Secțiunea 1. Proba contractului de antrepriză – FIDIC. Actele adiționale și corespondența părților	260
Secțiunea 2. Excepția de neexecutare	262
Secțiunea 3. Daune morale contractuale	266
Secțiunea 4. Clauza penală.....	270
Secțiunea 5. Rezoluțiunea/rezilierea contractului – Impreviziunea	274
1. Teoria impreviziunii. Regimul juridic al impreviziunii. Cadrul general	278
2. Tipuri de clauze de impreviziune.....	282
3. Efectele impreviziunii. Distincția de forță majoră și de leziune	283
4. Condițiile și efectele impreviziunii.....	285
5. Succinte comentarii asupra procedurii privind impreviziunea conform Noului Cod civil.....	286
6. Jurisprudența arbitrală a ICC Paris în materia impreviziunii.....	288
7. Unele concluzii	294
Secțiunea 6. Pactul comisoriu de grad IV	304
Secțiunea 7. Nulitate/Anulare contract.....	315
Secțiunea 8. Acțiunea redhibitorie	318
TITLUL III. CONTRACTELE CIVILE ȘI COMERCIALE	
1. Contract de agenție, reglementat de Legea nr. 509/2002.....	320
2. Asocierea în participațiune	320
3. Contract de asigurare	330
4. Contract de antrepriză pentru lucrări/servicii în construcții civile și industriale	331
5. Contractul de antrepriză tip FIDIC	341
6. Contract de concesiune	353
7. Contract de închiriere comercială	355
8. Contract de leasing	362
9. Contract de fidejusiune	363
10. Contract de transport internațional	366
11. Contract de expediție internațională.	367
12. Infrastructura feroviară	368
13. Contract de prestări servicii și de consultanță	369
14. Contractul de vânzare-cumpărare	374

15. Contract de credit bancar	386
16. Contract de mandat comercial	388
17. Contract de executare silită	389
18. Contract de lichidare	390
19. Contract internațional de reparații la o navă maritimă	391
20. Contract de export de produse. Metodologie pe bază de comision	392
21. Contract internațional de împrumut comercial	393
22. Contract de mentenanță	393
23. Contract comercial de Lohn	395
24. Contract de franciză	395
25. Contract de distribuție	396
26. Contract de cesiune de marcă	397
27. Contract de cesiune de creanță	401
28. Contract de novație	401
29. Contracte (convenții) de contragarantare	403
30. Contracte de achiziție publică în procedura BRM	405

TITLUL IV. CONTROLUL JUDECĂTORESC AL HOTĂRĂRILOR ARBITRALE

CAPITOLUL I. COMPETENȚA ARBITRAJULUI. ACȚIUNEA

ÎN ANULARE	407
1. Clauză compromisorie validă. Competență de judecată	407
2. Acțiunea în anulare a sentinței arbitrale. Competența teritorială	408
3. Hotărâre arbitrală. Acțiune în anularea acesteia. Instanța competentă. Compunerea completului de judecată	408
4. Acțiunea în anulare arbitrală. Element de extraneitate. Convenție arbitrală. Validitate. Efecte asupra competenței. Verificarea propriei competențe	408
5. Acțiunea în anularea hotărârii arbitrale. Clauza compromisorie. Competența arbitrajului	411
6. Convenția arbitrală. Competența de soluționare a litigiului	411
7. Caracterul relativ al necompetenței instanței judecătorești în cazul convenției arbitrale	413
8. Acțiune promovată de o cameră de comerț împotriva unei autorități publice locale. Natură juridică. Competență materială	413
9. Hotărâre arbitrală. Investire cu formulă executorie. Competență teritorială. Conflict negativ de competență	415
10. Excepția necompetenței materiale a Tribunalului Arbitral	416
11. Validitatea clauzei compromisorii. Acțiunea în anularea hotărârii arbitrale. Instanța competentă	418
12. Contract de concesiune de terenuri agricole proprietate de stat (2002). Convenție arbitrală. Legea nr. 554/2004 – contract administrativ. Caducitatea clauzei compromisorii. Competența exclusivă a instanței de contencios administrativ (în același sens și decizia nr. 991 din 1 iunie 2011 a aceleiași instanțe – nepublicată)	421
13. Contract FIDIC de antrepriză pentru lucrări de construcții publice (1990). Încetare prin acordul părților, pentru nefinanțare. Rest de preț neachitat și daune-interese	421

CAPITOLUL II. EXCEPȚII DE PROCEDURĂ	431
1. Acțiune în anularea hotărârii arbitrale. Motive. Lipsa concilierii prevăzute de art. 720 ¹ C. pr. civ. Efecte	431
2. Inadmisibilitatea acțiunii în anulare împotriva unei încheieri interlocutorii pronunțată de un tribunal arbitral.....	433
3a. Hotărâre arbitrală. Autoritate de lucru judecat. Existența autorității de lucru judecat între o hotărâre pronunțată de o instanță de drept comun și o hotărâre pronunțată de un tribunal arbitral.....	435
3b. Acțiune în anularea unei hotărâri arbitrale. Invocarea autorității de lucru judecat a celor statuate prin încheierea pronunțată în temeiul O.U.G. nr. 119/2007 cu privire la competența de atribuțiune. Consecințe	437
4. Hotărâre arbitrală de declinare a competenței în favoarea instanței judecătorești. Acțiune în anulare. Inadmisibilitate.....	441
5. Arbitraj. Invocarea excepției nulității hotărârii AGA. Inadmisibilitate, în limitele art. 364 din Codul de procedură civilă.....	443
6. Tribunalul Arbitral. Desființarea hotărârii arbitrale. Motive. Caducitate. Lipsa unor mențiuni	447
7. Convenție arbitrală neoperantă (caducă). Incidența prevederilor art. 342 din Codul de procedură civilă. Consecințe	448
8. Arbitraj. Numirea arbitrilor potrivit voinței părților. Modificarea regulilor de procedură arbitrală după data încheierii clauzei compromisorii. Consecințe	450
9. Contract FIDIC. Rezoluțiune convențională. Efecte	455
CAPITOLUL III. LIMITELE CONTROLULUI JUDECĂTORESC AL HOTĂRÂRILOR ARBITRALE	457
1. Exercițarea controlului judecătoresc asupra hotărârii arbitrale conform art. 364 C. pr. civ. Limite.....	457
2. Admisibilitatea unei acțiuni în anulare a unei hotărâri arbitrale	458
3. Contract de prestări servicii. Acțiune în anularea hotărârii arbitrale. Motive. Nerespectarea clauzelor contractuale.....	460
4. Hotărâre arbitrală. Exercițarea controlului judecătoresc în limitele art. 364 C. pr. civ.	461
5. Arbitraj în echitate. Nemotivarea hotărârii arbitrale. Acțiune în anulare. Condiții de admisibilitate.....	463
6. Acțiune în anularea unei hotărâri arbitrale. Natura prevederilor art. 969 C. civ. din perspectiva dispozițiilor art. 364 lit. i) C. pr. civ.....	466
7. Acțiune în anulare întemeiată pe art. 364 lit. i) C. pr. civ. Invocarea unor norme legale cu caracter dispozitiv. Consecințe	474
8. Admisibilitatea acțiunii în anulare. Natura juridică.....	478
9. Acțiune în anulare. Validitatea și eficacitatea clauzei compromisorii după încetarea contractului principal.....	478
10. Acțiune în anularea unei hotărâri arbitrale. Limitele controlului judecătoresc din perspectiva prevederilor art. 364 lit. i) C. pr. civ.....	479
11. Acțiune în anularea unei hotărâri arbitrale. Invocarea dispozițiilor art. 364 lit. f) C. pr. civ. Condiții de admisibilitate din perspectiva prevederilor art. 225 C. pr. civ.....	483

CAPITOLUL IV. CERERILE ULTERIOARE PRONUNȚĂRII SENTINȚEI	
ARBITRALE	491
1. Hotărâre arbitrală. Eroare materială. Cerere de îndreptare a erorii materiale cuprinsă în hotărârea pronunțată în acțiunea în anulare. Condiții și efecte	491
2. Acțiune arbitrală. Încheiere de repunere pe rol a cauzei. Acțiune în anulare. Inadmisibilitate	493
3. Arbitraj cu elemente de extraneitate. Acțiune în anularea hotărârii arbitrale. Renunțare la calea de atac. Dispoziții legale aplicabile	493
4. Hotărâre arbitrală. Revizuire întemeiată pe art. 322 pct. 7 C. pr. civ. Admisibilitate	497
5. Cerere de revizuire formulată împotriva unei hotărâri arbitrale. Inadmisibilitate	498
CAPITOLUL V. ARBITRAJUL INTERNAȚIONAL	503
A. Acțiunea în anulare a hotărârilor unor instanțe arbitrale internaționale	503
1. Decizie a Comisiei Administrative pronunțate de Centrul de Mediere și Arbitraj al Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale. Necompetența instanțelor de a se pronunța asupra anulării deciziei	503
2. Regulile de Arbitraj GAFTA. Clauză atributivă de competență. Consecințe	507
3. Arbitrajul GAFTA. Regulamentul nr. 44/2001 al UE.	511
4. Competență materială. Clauză atributivă de competență. Condiții de validitate din perspectiva Regulamentului CE nr. 44/2001	514
5. Raport juridic cu element de extraneitate. Norme conflictuale. Determinarea legii aplicabile	525
B. Exequatur al sentințelor arbitrale străine	531
1. Litigiu comercial cu element de extraneitate. Arbitraj comercial internațional. Recunoașterea hotărârii arbitrale străine. Ordinea publică de drept internațional privat	531
2. Cerere de recunoaștere și încuviințare a executării hotărârii pronunțate în etapa prealabilă arbitrajului. Condiții de admisibilitate	538
3. Hotărâre arbitrală străină (CCI-Zürich, Elveția). Recunoașterea și încuviințarea executării ei în România. Ordinea publică de drept internațional privat român și ordinea publică a drepturilor fundamentale (Decizia nr. 1834 din 16 mai 2007 a ÎCCJ). Valoarea probatorie a unor opinii legale științifice	542
4. Recursul este fondat, potrivit considerentelor ce vor fi arătate în continuare	545
TITLUL V. DOCUMENTAR: INSTITUȚII INTERNAȚIONALE DE ARBITRAJ	
CAPITOLUL I. CURTEA DE ARBITRAJ COMERCIAL INTERNAȚIONAL DE PE LÂNGĂ CCIR	
1. Regulile de procedură arbitrală	549
2. Normele privind taxele arbitrale	571
3. Regulamentul Colegiului Curții de Arbitraj Comercial Internațional	576
4. Regulamentul de organizare și funcționare al Secretariatului, Grefei și Arhivei Curții	580

CAPITOLUL II. CURTEA INTERNAȚIONALĂ DE ARBITRAJ - ICC PARIS	588
1. ICC Rules of Arbitration.....	588
2. Appendix I: Statutes of the International Court of Arbitration	604
3. Appendix II: Intera; Rules of the International Court of Arbitration	605
4. Appendix III: Arbitration Costs and Fees	608
5. Appendix IV: Case Management Techniques	612
6. Appendix V: Emergency Arbitrator Rules.....	613
CAPITOLUL III. CURTEA PERMANENTĂ DE ARBITRAJ DE LA HAGA - CPA	617
1. Regulamentul de Arbitraj (CPA)	617
2. Anexe.....	621
3. Clauze tip	641
4. Onorarii și tarife.....	641
CAPITOLUL IV. CURTEA INTERNAȚIONALĂ DE ARBITRAJ DE LA LONDRA - LCIA	643
1. Regulile de Arbitraj LCIA - 1.X.2014	643
2. Annex to the LCIA Rules	644
3. Costurile arbitrale	671
CAPITOLUL V. CENTRUL INTERNAȚIONAL DE ARBITRAJ DE LA VIENA - VIAC.....	673
1. Rules of Arbitration	673
2. Annex.....	674
3. Schedule of Fees	691
CAPITOLUL VI. CONVENȚIA PRIVIND RECUNOAȘTEREA ȘI EXECUTAREA SENTINȚELOR ARBITRALE STRĂINE, NEW YORK, 10.VI.1958.....	693
CAPITOLUL VII. STUDIU DE COSTURI ARBITRALE COMPARATIVE LA 10 INSTITUȚII INTERNAȚIONALE DE ARBITRAJ - GLOBAL ARBITRATION REVIEW - GAR - 2013	698

Prof. univ. dr. Marin Voicu

**Membru de onoare al Academiei Oamenilor de
Știință - AOSR**

Fost judecător la CEDO

**Membru în Colegiul Curții de Arbitraj Comercial
Internațional de pe lângă CCIR**

Arbitrajul comercial

Jurisprudență adnotată și comentată

2004-2014

- **Procedura arbitrală**
- **Obligații civile și comerciale**
- **Contracte civile și comerciale**
- **Controlul judecătoresc al sentințelor arbitrale**
- **Instituții internaționale de arbitraj**

Marin Voicu

ARBITRAJUL COMERCIAL

**Jurisprudență adnotată și comentată
2004-2014**

Universul Juridic

București

-2014-

Cuvânt-înainte

Prof. Marin Voicu

1. Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă CCIR – peste 61 de ani de activitate neîntreruptă – 1953-2014

1.1. Arbitrajul dobândește o reglementare bogată în anul 1865, odată cu adoptarea Codului de procedura civilă

„Nașterea României moderne, după Mica Unire de la 1859, a fost însoțită și de revigorarea arbitrajului. Astfel, arbitrajul dobândește o nouă reglementare legală în 1865, odată cu adoptarea Codului de procedură civilă din acel an, cod inspirat în principal din Codul de procedură civilă al Cantonului Geneva (din 1819) și din cel francez (din 1806) și în cadrul căruia Cartea a IV-a (Despre arbitri) era dedicată arbitrajului ad-hoc. Desigur, reglementarea legală din 1865 era destinată mai degrabă arbitrajului civil și era departe de exigențele actuale ale arbitrajului comercial, era rigidă, complicată și incompletă, arbitrajul era dominat de justiția statală, iar sentința arbitrală era supusă unor multiple căi de atac (descurajante pentru părți). De subliniat însă, că la baza competenței tribunalului arbitral se află convenția de arbitraj, dar numai sub forma compromisului”¹.

Cartea a IV-a a Codului de procedură civilă a fost completată la 1900, reglementându-se, de această dată, convenția de arbitraj și sub cea de-a doua formă, a clauzei compromisorii, fără însă a se modifica și alte texte pentru a le corela cu clauza compromisorie, ceea ce a dat naștere, ulterior, la controverse, atât în practica judecătorească, cât și în doctrină.

Până la Legea nr. 59/1993, Cartea a IV-a (Despre arbitri) din Codul de procedură civilă a mai suferit o modificare expresă în 1948, prin introducerea art. 366, potrivit căruia recursurile împotriva hotărârilor arbitrale definitive se judecau de către Tribunalul Suprem. Nu mai puțin, textele Cărții a IV-a au suferit modificări implicite prin convențiile internaționale privind arbitrajul la care România a aderat și le-a ratificat în timp: protocolul relativ la clauzele de arbitraj, Geneva, 1924, Convenția pentru executarea sentințelor arbitrale străine, Geneva, 1927, Convenția privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, New York, 1958, Convenția europeană privind arbitrajul comercial internațional, Geneva, 1962 și Convenția pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state, Washington, 1965.

1.2. Prestigiul intern și internațional al Curții de Arbitraj pentru mediul de afaceri, menținut în această îndelungată existență, s-a datorat, în **principal**, celor mai străluciți reprezentanți ai arbitrajului românesc: dr. Ion Nestor, acad. Tudor Popescu, prof. univ. dr.

¹ V. Babiuc, *Starea actuală a arbitrajului comercial din România*, Revista de drept comercial nr. 7-8/2003, comunicare la Simpozionul internațional organizat de Curtea de Arbitraj la 9 mai 2003, la sărbătorirea a 50 de ani de existență, text integral publicat în cap. V pct. 9.1 din același volum.

Octavian Căpățînă, dr. Ion Băcanu, prof. univ. dr. Ion Rucăreanu, prof. Victor Babiuc, dr. Victor Tănăsescu, prof. univ. dr. Grigore Florescu, prof. univ. dr. Brândușa Ștefănescu, prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu, prof. univ. dr. Dragoș Sitaru și alții, care **au imprimat Curții o puternică libertate de gândire și de decizie.**

1.3. Simpozionul internațional organizat de CCIR și Curtea de Arbitraj, la 9 mai 2003, pentru sărbătorirea a 50 de ani de activitate a Curții (1953-2003), a afirmat experiența acumulată, bagajul impresionant de jurisprudență arbitrală, citată în revistele juridice și în lucrările de drept comercial, de dreptul comerțului internațional și de drept internațional privat.

Comunicările științifice prezentate de iluștrii profesori, autori activi ai Curții de Arbitraj, precum și de personalitățile din alte țări, au relevat **calitatea arbitrajului românesc, înaltul profesionalism și prestigiul arbitrilor, imparțialitatea și fundamentarea teoretico-științifică a sentințelor arbitrale, ceea ce a determinat recunoașterea lor pe plan intern și internațional.**

Iată principalele comunicări:

- **prof. univ. dr. Octavian Căpățînă:** „La solution des conflites de lois par l'arbitrage comercial roumain”;

- **prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu:** „Executarea sentințelor arbitrale străine în România”;

- **dr. Ion Băcanu:** „Jurisprudența arbitrală în materia dobânzii legale și a reevaluării creanțelor bănești de piață. Unele considerații privind rolul jurisprudenței în formarea dreptului”;

- **prof. Manfred Heider,** reprezentantul Centrului de Arbitraj Internațional de la Viena-VIAC: „Procedura arbitrală în absența părâtului”;

- **avocat Salvatore Vitali:** „Legea model UNCITRAL cu privire la achizițiile de bunuri, construcții și servicii, ca instrument util pentru dezvoltarea economiilor din țările est-europene”;

- **dr. Daniel Wehrli, Elveția:** „Arbitrajul Camerei de Comerț elvețiene și comentarii asupra executării sentințelor arbitrale străine în Elveția”;

- **prof. Roso Puharic,** președintele Curții Permanente de Arbitri din Slovenia: „Stadiul actual al arbitrajului comercial în Slovenia”.

1.4. Curtea de arbitraj a CCIR și-a continuat, după 2003, acest parcurs onorant cu un volum de activitate important (800-1000 dosare pe an la 50-58 de arbitri), până în anul 2009-2010, când au fost înlăturați prof. Victor Babiuc și prof. Octavian Căpățînă de la „bordul” instituției, după care a urmat, în anii 2011-2014, „opera” de marginalizare și, chiar, eliminare de fapt a celorlalți profesori, începând cu prof. V.M. Ciobanu, dr. Ion Băcanu, prof. G. Florescu, prin procedeele abuzive ale Autorității de nominare, interesată doar de onorariile plătibile, lăsând să se vadă că, în realitate, a organizat o „cooperativă” cu numai câțiva arbitri de „serviciu”, cărora le repartiza, de regulă, dosarele cu sumele litigioase mai mari. Așa, de exemplu, la 1 aprilie 2014, din cele 53 de dosare pe rol, 23 de dosare cu valori litigioase între 3 milioane lei și 60 milioane lei sau între 100.000 euro și 12 milioane de euro erau repartizate de Autoritatea de nominare, în detrimentul voinței părților contrac-

tante, unui singur complet de arbitri, compus din fiica sa și câțiva „specialiști, fără specializare”.

1.5. În aceste circumstanțe, în care numărul dosarelor din anii 2010-2014¹ a scăzut la 200-250 pe an, iar numărul arbitrilor a crescut la 128 (plus ceilalți din lista de „incompatibili”), este limpede de ce președintele CCIR, președintele Curții de Arbitraj sau Colegiul acesteia nu au avut inițiativa organizării unei manifestări științifice onorante, de aniversare a 60 de ani de existență a Curții în mai 2013, precum și a altor acțiuni interne și internaționale.

2. Ideea și cerința unei lucrări de jurisprudență arbitrală de actualitate

*2.1. În plenul Curții din sem. I/2011, președintele acesteia, prof. univ. dr. Viorel Mihai Ciobanu, a recomandat, ca o semnificativă necesitate, elaborarea unei lucrări reprezentative pentru justiția arbitrală românească, cuprinzând jurisprudența Curții din ultimii 10 ani, eu fiind desemnat să constituie și să coordonez **un grup de lucru în acest scop.***

*2.2. La scurt timp, am elaborat tematica și metodologia de lucru, constituind grupul de 10 arbitri, cărora le-am repartizat sentințele arbitrale din anii 2001-2011, **fișele sintetice primare, precizând criteriile de selecție și de valorificare a studiului hotărârilor.***

2.3. Din păcate, graficul de lucru adoptat împreună cu arbitrii desemnați, nu a fost respectat, chiar dacă s-au făcut reprogramări repetate, timp de aproape 10 luni, relevându-se o anumită pasivitate și interes diminuat, iar după eliminarea prof. V.M. Ciobanu din funcția de președinte al Curții, proiectul a fost efectiv abandonat la nivelul acestei instituții.

*2.4. Materialele de lucru pe care le-am acumulat, personal, în 2011 din studiul sentințelor arbitrale pronunțate în anii 2004-2007 și 2010-2011 au fost conservate, iar, după ce noul Colegiu al Curții a preluat sarcinile, am avut posibilitatea directă să reiau **lectura sistematică a sentințelor arbitrale din anii 2008-2009 și 2012-2014, completând, astfel, tabloul jurisprudenței primare examinate, din perioada 2004-2014.***

3. Elaborarea lucrării

*3.1. Documentarul, astfel întocmit, a conținut **fișele sintetice** completate cu **dezlegările în drept și principalele considerente din sentințele selectate**, din cele pronunțate de Curte în anii 2004-2014.*

*3.2. Ordonarea fișelor sintetice pe materii și instituții juridice, în ordinea cronologică a lor, a permis **întocmirea tablei de materii pe cele 4 mari titluri**, fiecare cu mai multe secțiuni: Procedura arbitrală (I), Obligații civile și comerciale (II), Contracte civile și comerciale (III) și Controlul judecătoresc al sentințelor arbitrale (IV), ceea ce, din punct de*

¹ 2010 – 266 sentințe; 2011 – 257 sentințe; 2012 – 249 sentințe; 2013 – 197 sentințe; sem. I/2014 – 65 sentințe.

vedere metodologic, asigura o oarecare continuitate a primului volum de „Jurisprudență comercială arbitrală” (1953-2000), elaborat în anul 2003 de colega mea Elena Osipencu (pe atunci judecător la Curtea Supremă de Justiție) și de doamna Mihaela Cozmanciuc, director la Curtea de Arbitraj, sub coordonarea directă a prof. univ. dr. Victor Babiuc, președintele Curții, și a prof. univ. dr. Octavian Căpățână, vicepreședintele Curții de Arbitraj Comercial Internațional.

3.3. Acest efort unilateral de documentare, selectare și ordonare pe materii și instituții juridice a sentințelor arbitrale, prin care s-au rezolvat probleme de drept, pe baza cărora a fost posibilă elaborarea lucrării, cu adnotări și unele comentarii, pune în valoare un important bagaj de jurisprudență arbitrală și ne înfățișează starea reală a arbitrajului comercial român¹ din ultimii 10 ani.

4. Pentru a avea un tablou complet și unele instrumente de evaluare comparată, am elaborat și un studiu introductiv asupra justiției comerciale în Europa și în România, cu referiri la arbitrajul comercial, dezvoltând o problematică de o maximă importanță – stilul și elaborarea sentințelor judecătorești și arbitrale.

Alături de studiul meu, am preluat din „Pandectele Române – 1939” și introdus în volum textul integral al articolului „**Condițiuni legale și tradiționale în redactarea hotărârilor**”, autor Radu Dimiu, consilier la Curtea de Apel București, text care în mod evident este încă de actualitate.

De asemenea, apreciind valoarea deosebită a comunicării din 26 august 2014 prezentată de Lordul David Neuberger, președintele Curții Supreme din Marea Britanie – „Cea de-a treia și cea de-a patra putere: judecătorii, jurnaliștii și justiția deschisă”, care conține idei **de forță și de maximă actualitate, privind preeminența dreptului într-o societate democratică**, independența judecătorului și relația deschisă a justiției cu cetățenii și jurnaliștii, dar și **calitatea hotărârilor judecătorești**, am preluat textul, cu acordul autorului, și l-am introdus în acest volum.

Edificatoare este, de exemplu, *următoarea reflecție a Lordului David Neuberger: „citind hotărâri judecătorești, uneori îmi pierd pofta de viață” după această lectură; dar supărarea mea devine cronică atunci când hotărârea pe care o citesc îmi aparține*”.

Totodată, am preluat și tradus un studiu publicat de prestigioasa revistă „Global Arbitration Review” (2013) privind **costurile arbitrajului la un număr de 10 curți internaționale de arbitraj din Europa și din alte continente.**

În sfârșit, spre a **aprecia și onora contribuția unor reputați profesori-arbitri**, am considerat că este util să introduc în lucrare cele **trei comunicări științifice semnificative** prezentate la Simpozionul Internațional din 9 mai 2003, consacrat aniversării a 50 de ani de existență a Curții de Arbitraj Comercial Internațional **de către profesorii Octavian Căpățână, Victor Babiuc și Ion Băcanu.**

¹ Titlul acestei lucrări preia expresia „Arbitrajul comercial” din art. 146 (1) lit. d) din Constituția României.

TITLUL PRELIMINAR

CADRUL JUSTIȚIEI COMERCIALE

Prof. univ. dr. Marin Voicu

1. STUDIU INTRODUCȚIV: JUSTIȚIA COMERCIALĂ. STILUL ȘI CALITATEA HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI ȘI ARBITRALE

I. Justiția comercială în Europa

1. Justiția comercială este o instituție seculară

1.1. Originile sistemului judecătorilor comerciali sunt în Franța secolului al XV-lea, când apare un tribunal particular pentru cauze comerciale compus din doi „cetățeni onorabili” și având cunoștințe de legi și uzuri în materie.

În anul 1563 regele Charles IX înființează jurisdicția comercială cu judecători și consuli la Paris, rapidă și debarasată de orice formalism, stabilind anumite principii care își păstrează și astăzi valabilitatea, alegerea judecătorilor, gratuitatea funcțiunilor și competențe specifice.

Revoluția franceză de la 1789 abolește privilegiile și suprimă tribunalele excepționale, dar menține jurisdicția consulară sub controlul tribunalului comercial; începând din anul 1938, i se încredințează și falimentul.

În secolul al XX-lea, în Europa, s-a dezvoltat o mișcare progresivă către un sistem al tribunalelor de comerț, specializate, care să soluționeze litigiile dintre comercianți, cât mai rapid, să aplice nu numai regulile generale ale dreptului, ci și pe cele născute din practicile și cutumele comerciale, lăsând, totodată, părților posibilitatea de a realiza reglementarea amiabilă a litigiului.

Tribunalele comerciale existau în multe țări, uneori fiind consacrate, chiar, prin dispoziții constituționale.

În Franța, în anul 1980, se propune prezența magistraților profesionali (de carieră) alături de cei consulari, în materie de faliment, proiectul fiind abandonat, dar reluat și reglementat prin Legea din 16 iulie 1987 care organizează tribunalele de comerț.

În anul 1874 Sir Sidney Waterlow a consemnat, între altele, în raportul Comisiei judiciare:

„Sistemul actual afectează, deseori, dorința de justiție sau impune reclamanților procese lungi și iritante. Pentru a apăra interesele clienților lor, consilierii celor două părți utilizează toate subtilitățile juridice. Procesul devine, astfel, o luptă feroce, care distruge încrederea între părți și împiedică orice viitor în relațiile lor de afaceri”.

În replică, puțin mai târziu, în 1885 s-a constituit în Anglia Tribunalul de comerț, care trebuia să fie o justiție mai familiară litigiilor comerciale, cu reguli proprii, care să faciliteze soluționarea acestora cu celeritate, eficacitate și echitate și cu o procedură simplificată.

1.2. Justiția comercială în România

Primele legiuri scrise în țările românești – „Pravila lui Vasile Lupu” și „Îndreptarea legii a lui Matei Basarab” – nu cuprindeau reguli speciale pentru comerț. Reglementări sumare apar, mai târziu, în Codul Caragea (1817) în Muntenia și în Codul Calimach (1928) în Moldova, iar Regulamentele organice din cele două principate (1831) aveau anumite reguli referitoare la comerț, cât și dispoziții în temeiul cărora se înființează tribunalele de comerț. Aceasta a permis ca în anul 1840 să poată fi pus în aplicare, în ambele principate, Codul comercial francez din 1807, iar după unirea lor (1859) s-a introdus reglementarea (preluată din Franța), intitulată „Condica de comerț a Principatelor Unite române”, aplicată de instanțele comerciale.

În anul 1887 este adoptat Codul comercial român, inspirat după cel italian din 1882, el având la bază, însă, tradiția de codificare franceză.

Prin legea din 1861 a Curții de Casație și Justiție, modificată în anul 1912, s-a înființat a treia secțiune pentru **soluționarea recursurilor comerciale, contra hotărârilor arbitrale** și contra deciziilor Curții de Conturi.

Această competență este păstrată și chiar extinsă prin legile din 1925 și 1939 privind Curtea de Casație și Justiție, iar cele 12 curți de apel aveau competență de atribuțiune în materie comercială de soluționare a apelurilor, tribunalele fiind investite cu plenitudinea de jurisdicție comercială.

Potrivit art. 34-53 (Cap. 4 – „Justiția comercială”) din legea pentru organizarea judecătorească din 1864, competența aparținea secțiilor comerciale de la tribunalele de județe, iar completul de judecători era format dintr-un judecător de carieră și doi judecători comercianți (în vârstă de peste de 30 de ani), aleși din lista de comercianți întocmită de municipalitate (funcția lor fiind gratuită).

Sistemul acesta a fost menținut, în mare parte, prin legea din 1925 și cea din 1938, fiind, însă, abolit, în totalitate, în anul 1952.

2. Principalele caracteristici ale justiției comerciale în Europa¹

2.1. Lumea economică judecă justiția comercială după propriile criterii: eficacitatea, celeritatea, rentabilitatea, discreția, iar operatorii comerciali îi reproșează tot mai mult lipsa de exigență în aplicarea acestora.

Justiția comercială ni se înfățișează în Europa în culori diferite, privind aceleași game de exprimare:

- justiția civilă cu o competență generală în materie comercială;
- justiția „neprofesională” locală care apare ca un echilibru între două constrângeri, de reguli juridice complexe, de o parte, nevoile și uzurile comerciale, de cealaltă parte;
- justiția înfăptuită de judecători de carieră, profesioniști, dar și
- justiția comercială realizată de magistrați neprofesioniști (comercianți sau industriași), aleși de branșele lor;
- tribunale comerciale autonome (în prima instanță) cu o competență și statut neomogene, ca în Franța și Belgia, sau secții specializate în materie comercială, în majoritatea statelor;

¹ M. Voicu, *Jurisprudența comercială*, Ed. Lumina Lex, București, 2003.

- în toate cele 30 de țări europene evaluate de Consiliul Europei în 2008, în căile de atac (recurs și recursul în casație) funcționează numai judecători specializați, organizați în secții sau camere comerciale (la curțile de apel și la cele de casație);

- se extinde, tot mai mult, contenciosul la organele administrative investite cu puteri jurisdicționale comerciale, Consiliul Concurenței, Banca de Stat, Comisia pentru operațiuni de bursă sau pentru valori imobiliare ș.a.

2.2. Asistăm, totodată, la o întărire și extindere substanțială a arbitrajului național și internațional, convențional și instituțional, ceea ce atestă voința și dorința comercianților de a avea judecători speciali la problemele lor proprii și de a prezerva confidențialitatea litigiului lor, procedură care îndeamnă la o profundă reflecție și care poate conduce la conciliere și mediere. Este vorba, mai ales, de o justiție privată, arbitrală, înfăptuită de judecători ad-hoc, destinată părților, de ele însele și plătită de ele.

Arbitrajul rămâne un „recurs natural”, dar, totuși, marginal. El nu se dispensează de a face efortul necesar realizării concilierii nevoilor vieții de afaceri cu securitatea juridică, întrucât justiția trebuie să fie previzibilă, iar relațiile comerciale nu pot fi viabile fără această securitate juridică.

2.3. În ce privește procedurile, astăzi „spectacolul” pe care îl oferă justiția comercială în țările industriale este mult diferit.

Justiția este, adesea, adaptată realităților și nevoilor specifice prin intervenția legiuitorului național sau a celui din spațiul comunitar al celor 28 de state membre ale UE.

Funcționează și se **extind diverse proceduri, optimizând accesul și exercitarea justiției comerciale:**

- extinderea judecătorului unic în cauzele comerciale;
- proceduri simple la litigii simple;
- recurgerea, mai frecventă, la conciliere și/sau la mediere;
- utilizarea, mai substanțială, a ordonanței de referat (președințială);
- adoptarea de proceduri speciale și rapide pentru obținerea titlurilor executorii comerciale, cum ar fi ordonanța de plată ș.a.

2.4. Multiplicarea legilor și regulamentelor complexe, a incidentelor colective (sociale și fiscale) ale litigiilor comerciale au impus adaptarea tribunalelor consulare în cele câteva țări în care mai funcționeau.

În celelalte state, în care există tribunale comerciale „de stat” (autonome în prima instanță sau secții) prezența autorității publice este mai accentuată, atât prin judecători de carieră, prin controlul judiciar al curților de apel și în casație, prin aplicarea procedurilor stricte, prezența procurorului, dar și prin crearea organelor administrative de control asupra concurenței, domeniului bancar, al bursei ș.a.

2.5. Soluționarea litigiului comercial de o manieră diferențiată, dar unitară, suscită însă anumite rezerve:

- judecătorii de carieră sunt, încă, în număr redus și nu au o pregătire adecvată contenciosului special al schimburilor comerciale;